

JANUSZ STEFANIAK

Puławy

ORCID: [0000-0002-2509-3966](https://orcid.org/0000-0002-2509-3966)

Jan Ryszard Sielezin, *Na obrzeżach historii. Ks. Prałat Dominik Kostiał: Życie i działalność duszpasterska (30 I 1899 – 17 VII 1974)*, Jelenia Góra: Wydawnictwo Poligrafia Ad Rem, 2020, s. 159, ill.

Profesor dr hab. Jan Ryszard Sielezin jest pracownikiem Instytutu Politologii Uniwersytetu Wrocławskiego. To znany, ceniony i rozpoznawalny w środowisku naukowym badacz i nauczyciel akademicki. Imponują jego szerokie zainteresowania badawcze. Naukowo zajmuje się m.in. metodologią badań, myślą polityczną, biografistyką, stosunkami państwo–Kościół, opozycją polityczną w PRL. Jego dorobek naukowy jest imponujący. W sumie opublikował ponad 366 artykułów naukowych i popularnonaukowych oraz 19 książek. Tym razem pochylił się nad problematyką, która jest mu szczególnie bliska.

Biografistyka jest dziedziną piśmiennictwa o długiej, sięgającej antyku tradycji i wielu odmianach. To dziedzina wiedzy z pogranicza historii i literatury. Obejmuje typ twórczości, gdzie tzw. „jedność tworzy dzieło życia”. Termin biografistyka wywodzi się z greki i oznacza opisywanie życia (*bios* – życie, *gráphō* – pisać). Dziedzina ta obejmuje zazwyczaj biografie znanych ludzi, którzy wnieśli znaczący wkład w szeroko pojęte dzieje powszechne, państwa czy narodu, rzadziej osoby formatu regionalnego lub lokalnego. Do tych ostatnich można zaliczyć księdza Dominika Kostiała. Długo musieliśmy czekać na opracowanie biografii tego zasłużonego dla lokalnej społeczności kapłana, społecznika i bohatera, co stanowiło jedną z wielu tzw. białych plam naszej historii najnowszej. Zapewne nie wszystkie wątki z jego bogatego życia zostały w pracy Sielezina – z przyczyn obiektywnych – wyjaśnione i zbadane. Niemniej może to być dobry przyczynek

do podjęcia dalszych, bardziej pogłębionych badań. Słowa te kierują szczególnie do młodych historyków i politologów.

Opracowanie tak sformułowanego tematu biograficznego wymagało dobrego warsztatu metodycznego i przygotowania merytorycznego. Z uznaniem trzeba stwierdzić, że problematyka źródłoznawcza nie jest Autorowi książki obca i konsekwentnie stosuje on jej zasady w swojej bogatej twórczości naukowej. Przy tym, co istotne, premiuje i akcentuje w pracach naukowych decydującą rolę źródła historycznego. Determinuje ono bowiem proces dochodzenia do obiektywnej prawdy historycznej¹. Recenzowana książka jest w sumie wzorcowym przykładem, jak należy poprawnie i metodycznie pisać biografię.

Konstrukcja opracowania jest poprawna metodologicznie i nie budzi zastrzeżeń merytorycznych. Zakres chronologiczny pracy obejmuje prawie 75 lat, od urodzenia kapłana aż do jego śmierci. Cezura czasowa, aczkolwiek wąska, wskazuje na rozległe ujęcie problematyki. Publikacja składa się ze wstępu oraz pięciu rozbudowanych rozdziałów, w których Sielezin przedstawia kolejne etapy życia Kostiala i, co istotne, osadza omawianą postać w ówczesnych realiach społeczno-politycznych. Przystępnie, ze swadą, a zarazem poprawnie warsztatowo kreśli losy duchownego.

W rozdziale pierwszym: *Dzieciństwo i młodość* ukazuje decydujący wpływ środowiska rodzinnego na postawę Kostiala. Czynniki te determinowały rodzące się z czasem powołanie kapłańskie, jak również rozległe pasje i zainteresowania. Wpajany przyszłemu księdzu od dzieciństwa system wartości wyzwalał z biegiem lat szlachetne i patriotyczne postawy. Pozwalało mu to łatwiej znosić i przezwyciężać trudne niekiedy warunki bytowe. Cierpliwie zdobywane kolejne szczeble edukacji szkolnej wyzwalały z kolei hart ducha, prawy charakter i przejawy szlachetności. Z czasem ks. Kostial stał się cenionym, oddanym duszpasterzem i nauczycielem religii. Rozdział drugi zatytułowano: *Organizator polskiego duszpasterstwa we Wrocławiu*. Sielezin przedstawia niełatwe warunki, w jakich przyszło duchownemu pełnić posługę duszpasterską w nowej rzeczywistości ustrojowo-politycznej po II wojnie światowej (1946–1949). Z kolei rozdział trzeci: *Meandry pracy duszpasterskiej w Parafii pw. Świętych Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze*, przedstawia jego dalszą działalność duszpasterską w Jeleniej Górze. Lata 1953–1956 w tzw. Polsce Ludowej to czasy szczególnych szykan i represji wobec

¹ Zob. Jan Ryszard Sielezin, *Badania źródłoznawcze w politologii. Wybrane zagadnienia metodologiczne*, Wrocław 2010, s. 68–88.

księży i Kościoła katolickiego w ogóle. Represje te nie ominęły również i parafii jeleniogórskiej. Zwłaszcza dotyczyło to działalności organów bezpieczeństwa państwa. Autor wykorzystując niedostępne dotychczas materiały źródłowe, ukazuje wyrafinowane i perfidne represje. Doświadczyła ich parafia pw. Świętych Erazma i Pankracego, jak też osobiście sam ks. Dominik Kostial. Udokumentowane przez Autora metody, jakie stosowały władze bezpieczeństwa (system donosicielstwa, podsłuchy, agentura itp.), nie odnoszą się tylko do bohatera książki. Polityka ta dotyczy w zasadzie wszystkich niepokornych kapłanów. Chociaż w tym obszarze badań naszych dziejów odnotowujemy znaczący postęp, to jednak wielu jeszcze niezłomnych kapłanów, czy – jak to określali komuniści – „wrogów ludu”, czeka wciąż na weryfikację swojej biografii. Rozdział czwarty nosi tytuł: *Praca duszpasterska ks. Kostiala w latach 1956–1974: akcydensy i przyczynki*. Autor ukazuje w nim m.in. działalność duchownego w okresie zmian popaździernikowych (1956–1959). Niezwykle ciekawie ujęty został rozdział piąty: *Post scriptum*, w którym Sielezin nakreślił bogaty i godny naśladowania portret duchownego. Obraz ten ukazuje Kostiala oczami potomnych i historii.

Recenzowana praca zawiera obszerną bibliografię, indeks nazwisk i aneks źródłowy. Ten ostatni znacznie ułatwia czytelnikom poruszanie się w omawianej tematyce. W książce zamieszczone są liczne zdjęcia i różnorodne dokumenty źródłowe. Bogate w wymowie materiały ikonograficzne stanowią cenne uzupełnienie narracji publikacji. Szczególną uwagę, co już wcześniej podkreśliłem, zwraca Autor na źródła. Wykaz zróżnicowanych materiałów i źródeł wykorzystanych w rozprawie jest imponujący. Uszeregowano je według obowiązujących badacza zasad metodycznych, a więc, archiwalne, drukowane, metrykalne, prasa itp. Obszerna literatura świadczy, iż Autor starał się dotrzeć do ważniejszych opracowań, aby zgłębić tę mało dotychczas znaną postać Kościoła katolickiego. Bazę źródłową należałoby przy tym rozszerzyć o dokumenty KC PZPR z zasobu Archiwum Akt Nowych w Warszawie. Winny tam znajdować się informacje dotyczące funkcjonowania aparatu władzy w woj. wrocławskim, jak też w samej Jeleniej Górze. Autor nie dotarł również do żyjących pracowników aparatu partyjnego, a także innych osób mających styczność z tematyką publikacji. Informacje pozyskane od nich mogłyby wnieść pewną wiedzę do poruszanych kwestii.

Reasumując, należy podkreślić, że recenzowana praca jest dziełem oryginalnym i wartościowym. Poszerza wiedzę o postaci dotychczas rzadko wspomianej w literaturze, a bez wątpienia zasługującej na upamiętnienie. Autor zachował

obiektywizm w ocenie wydarzeń i dał przekonującą ich interpretację. Wykazał także godną pochwały dociekliwość badawczą, poddając na nowo weryfikacji źródłowej wątpliwej wartości ustalenia poprzedników. Otrzymaliśmy cenne opracowanie, oparte na wynikach szeroko zakrojonych kwerend i wnikliwych analiz. Sielezin wykorzystał różnorodne źródła i opracowania. Komunikatywny język i wartka narracja czynią z rozprawy ważną pozycję naukową mogącą zainteresować, w co nie wątpię, nie tylko profesjonalistów. Publikacja kierowana jest do miłośników historii regionalnej i wiernych Kościoła katolickiego. Poruszane treści zostały przedstawione w sposób przystępny i przejrzysty, zawierają też wiele wątków z tematyki regionalnej.